

**OILADAGI AJIRIMLAR VA ULARNING KELIB
CHIQISH SABABLARI**

Matkarimova Jamila Durdiyevna -TDTrU f.f.d.(DSc), v.b.professor
Abduraimova Marjona G'ulom qizi TDTrU Sotsiologiya yo`nalishi 2- bosqich
talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada oiladagi ajirimlar va ularning kelib chiqish sabablari tahlil qilinadi. Oilaviy munosabatlarning murakkabligi va o'zgaruvchanligi, shuningdek, zamonaviy hayot sharoitlari, iqtisodiy va ijtimoiy omillar oilaviy ajirimlarga olib keluvchi asosiy faktorlar sifatida ko'rib chiqiladi. Maqola, oilaviy ajrimlarning turli shakllarini, ularning psixologik va emosional ta'sirini ajrimlarni oldini olish va oilani mustahkamlash bo'yicha tavsiyalarni taqdim etadi. Oiladagi ajirimlar masalasiga chuqur kirish, bu ijtimoiy muammoni yaxshiroq tushunishga va unga yechim topishga yordam beradi.

Kalit so'zlar: Oilaviy ajrimlar Munosabatlar Psixologik ta'sir Ijtimoiy omillar Iqtisodiy omillar Ajrimlarni oldini olish Oilani mustahkamlash Emosional ta'sir Turli shakllar Oila va jamiyat.

Annotation This article analyzes the families of the family and the reasons for their appearance will be analyzed. The complexity and variability of family relations is also considered as key factors leading to modern living conditions, economic and social factors. The number of articles, family and emissions offers recommendations for decision-making and strengthening the family. A deep access to the family's parliament helps to better understand the social problem and find solutions to it.

Keywords: Family Ructions Economic Factors Prevent Precautions Family Strengthening EMAMAI MANUAL Different forms Family and society.

Аннотация В этой статье анализируются семьи семьи, и будут проанализированы причины их появления. Сложность и изменчивость семейных отношений также рассматриваются как ключевые факторы,

ведущие к современным условиям жизни, экономическим и социальным факторам. Количество статей, семьи и выбросов предлагает рекомендации для принятия решений и укрепления семьи. Глубокий доступ к парламенту семьи помогает лучше понять социальную проблему и найти решения для нее.

Ключевые слова: Семейные раункции Экономические факторы Предотвратить меры предосторожности Укрепление семьи Руководство Etatai Различные формы Семья и общество.

Oilaviy ajrimlar mavzusida, bu muammoga qiziqish va ahamiyat berish uchun muhimdir. Oila – har bir insonning hayotida muhim rol o'ynaydigan ijtimoiy birlik bo'lib, uning barqarorligi va farovonligi jamiyatning umumiy rivojlanishiga ta'sir qiladi. Biroq, zamonaviy hayot sharoitida oilaviy ajrimlar tobora ko'paymoqda. Bu holat nafaqat oilaning ichki muammolari, balki ijtimoiy, iqtisodiy va psixologik omillar bilan ham bog'liq. Ushbu maqolada oilaviy ajrimlarning sabablari, ularning ta'siri va ajrimlarni oldini olish yo'llari haqida so'z yuritiladi. Oila va munosabatlarni mustahkamlash, shuningdek, ajrimlarning salbiy oqibatlarini kamaytirish uchun zarur bo'lgan strategiyalarni ko'rib chiqamiz.

Oilaviy ajrimlar ko'plab sabablarga ko'ra yuzaga kelishi mumkin. Ularni ijtimoiy va madaniy omillar, psixologik omillar, iqtisodiy omillar va tashqi ta'sirlar kabi asosiy guruhlariga ajratish mumkin. Zamonaviy jamiyatda oilaviy munosabatlarga bo'lgan qarashlar o'zgarib bormoqda, bu esa ajrimlarning ko'payishiga olib kelmoqda. Yosh avlod orasida ajrimga nisbatan munosabatning o'zgarishi, ya'ni ajrimni salbiy hodisa sifatida emas, balki yangi imkoniyat sifatida ko'rish ham muhim omil hisoblanadi. O'zaro tushunmovchilik, hissiy aloqalarning yo'qolishi va munosabatlardagi ziddiyatlar oilaviy ajrimlarga olib kelishi mumkin. Stress va psixologik bosim, masalan, ish bilan bog'liq muammolar yoki moliyaviy qiyinchiliklar, oiladagi muammolarni kuchaytirishi mumkin. Moliyaviy qiyinchiliklar va iqtisodiy beqarorlik oila ichidagi ziddiyatlarni kuchaytirishi mumkin. Tashqi ta'sirlar, masalan, do'stlar yoki qarindoshlar tomonidan berilgan maslahatlar ham oilaviy munosabatlarga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Oilaviy ajrimlarning ta'siri nafaqat ajralayotgan juftlikka, balki bolalarga, qarindoshlarga va

jamiyatga ham ta'sir qiladi. Ajrim bolalarning ruhiy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ular ota-onalarining ajralishini qabul qilishda qiyinchiliklarga duch kelishi, hissiy stress va xavotirni his qilishi mumkin. Ota-onalar o'rtasidagi aloqalar uzilishi, ularning ruhiy va jismoniy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Oila – jamiyatning asosiy birligi bo'lib, oilaviy ajrimlar jamiyatning barqarorligiga zarar yetkazishi mumkin. Oilaviy ajrimlarni oldini olish uchun bir qancha strategiyalarni ko'rib chiqish mumkin. O'zaro muloqotni kuchaytirish muhimdir. Oila a'zolari o'rtasida ochiq va samimiy muloqot o'rnatish orqali munosabatlarni mustahkamlash mumkin. Agar oilada muammolar mavjud bo'lsa, psixolog yoki oilaviy maslahat beruvchi bilan maslahatlashish foydali bo'lishi mumkin. Oila a'zolari birgalikda faoliyatlarga jalb etilishi, masalan, sayohatlar yoki sport orqali o'zaro aloqalarni mustahkamlashlari mumkin. Oila tuzishdan oldin va davomida munosabatlarni boshqarish bo'yicha ta'lim olish juda muhimdir. Oilaviy ajrimlar – bu murakkab ijtimoiy hodisa bo'lib, uning sabablari va ta'siri keng qamrovli. Ularni oldini olish uchun oilaviy munosabatlarni mustahkamlash, muloqotni kuchaytirish va zarur hollarda psixologik yordamga murojaat qilish muhimdir. Oila – har bir insonning hayotidagi eng muhim birliklardan biri bo'lib, uning barqarorligi jamiyatning rivojlanishiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiladi. Oilaviy ajrimlarni oldini olishga qaratilgan harakatlar har birimiz uchun muhimdir.

Asosiy qism

Oilaviy ajrimlar – bu murakkab va ko'p qirrali hodisa bo'lib, uning asosiy sabablari o'zaro tushunmovchilik, hissiy aloqalar, iqtisodiy muammolar va tashqi ta'sirlardan iborat. Oila a'zolari o'rtasida fikr va his-tuyg'ularni yetarlicha tushunmaslik, hissiy bog'lanishning yo'qolishi yoki kuchli ziddiyatlar ajrimga olib kelishi mumkin. Moliyaviy qiyinchiliklar va beqarorlik oiladagi stressni oshiradi, shuningdek, do'stlar, qarindoshlar yoki jamiyat tomonidan berilgan maslahatlar ham ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ajrim bolalarning ruhiy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi, xavotir va stressni keltirib chiqaradi. Ota-onalar o'rtasidagi aloqalar uzilishi, boshqa oila a'zolariga ham ta'sir qiladi. Oilaviy ajrimlar jamiyatning barqarorligiga zarar yetkazishi mumkin. Oldini olish strategiyalariga ochiq muloqot, psixologik yordam

va birgalikdagi faoliyatlar kiradi. Oila a'zolari o'rtasida ochiq va samimiy muloqotni o'rnatish, zarur hollarda psixolog yoki oilaviy maslahat beruvchilar bilan maslahatlashish va birgalikda vaqt o'tkazish orqali aloqalarni mustahkamlash juda muhimdir. Oila – har bir insonning hayotidagi eng muhim birliklardan biri bo'lib, uning barqarorligi jamiyatning rivojlanishiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiladi. Oila a'zolari o'rtasidagi aloqalar ko'pincha murakkabdir, shuning uchun ajrimlar ham paydo bo'lishi mumkin. Ota-onalar, bolalar va boshqa qarindoshlar o'rtasida o'zaro tushunish va qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega. Muammolar paydo bo'lganida, oilaning har bir a'zosi o'z his-tuyg'ularini va fikrlarini ifoda etish imkoniyatiga ega bo'lishi kerak. Ochiq muloqot orqali hissiy holatlarni tushunish, ziddiyatlarni hal qilish va bir-birini qo'llab-quvvatlash mumkin. Ajrimning sabablari ko'p qirrali bo'lishi mumkin. Ba'zi umumiy sabablar orasida muloqot yetishmasligi, hissiy aloqalar, iqtisodiy muammolar, tashqi ta'sirlar va hayotdagi katta o'zgarishlar mavjud. Ajrim nafaqat ota-onalarga, balki bolalarga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Bolalarda xavotir, depressiya yoki o'zini yomon his qilish holatlari paydo bo'lishi mumkin, shuningdek, ijtimoiy munosabatlarga nisbatan noqulaylik his qilishlari va o'qishdagi muvaffaqiyatlariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ajrimni oldini olish strategiyalariga ochiq muloqot, psixologik yordam, birgalikda vaqt o'tkazish, sabr-toqat va tushunish maqsadlarni belgilash kiradi. Oila a'zolari birgalikda maqsadlar belgilash orqali o'zaro bog'lanishni kuchaytirishi mumkin. Oila – bu nafaqat biologik bog'lanish, balki hissiy va ruhiy aloqa hamdir. Shuning uchun, oilaviy ajrimlarni oldini olish va muammolarni hal qilish uchun harakat qilish juda muhimdir. Oila a'zolari o'rtasidagi ishonch, hurmat va sevgi oilaning barqarorligini ta'minlaydi.

Oila munosabatlarini yaxshilash uchun bir nechta muhim jihatlarni ko'rib chiqish zarur. Ochiq va samimiy muloqot oiladagi muammolarni hal qilishda juda muhimdir. Oila a'zolari o'z fikrlarini va his-tuyg'ularini ifoda etishda erkin bo'lishlari kerak, bu esa bir-birini tinglash va tushunishga yordam beradi. Har bir insonning fikri va hissiyoti muhimdir, shuning uchun tinglash o'zaro hurmatni kuchaytiradi. Muammolar paydo bo'lganda, ularni muhokama qilishdan qo'rqmang va birgalikda yechim izlang. Hissiy qo'llab-quvvatlash ham oilaning kuchli tomonidir; oila a'zolari

bir-birini qo'llab-quvvatlashlari, muammolarni birgalikda hal qilishlari va o'zaro ishonchni oshirishlari juda muhimdir. Oila bilan birga qiziqarli faoliyatlar qilish, masalan, sayohatlar yoki oddiygina suhbatlar, hissiy aloqani mustahkamlashga yordam beradi. Ajrim yoki ziddiyatlar paydo bo'lganda, muammoni aniqlash va uning sabablari haqida o'ylash kerak. Muammoni hal qilish uchun birgalikda yechimlar ishlab chiqish va har bir a'zo o'z fikrini bildirish orqali kelishuvga erishishga harakat qilish muhimdir. Oiladagi har bir a'zo o'ziga xosdir, shuning uchun boshqalarning nuqtai nazarini tushunishga harakat qilish va sabr-toqatli bo'lish juda muhim. Agar oiladagi muammolar murakkab bo'lib qolsa, professional psixolog yoki oilaviy terapevt bilan maslahatlashish foydali bo'lishi mumkin. Oila an'analarni saqlash va rivojlantirish ham muhimdir; bayramlarda yoki muhim kunlarda birga yig'ilish oilaviy an'analarni yaratishga yordam beradi. Har bir oila a'zosining shaxsiy rivojlanishi ham muhimdir, o'z maqsadlariga erishishga yordam berish va o'z-o'zini rivojlantirishda bir-birini qo'llab-quvvatlash oilaning umumiy farovonligini oshiradi. Oila – bu nafaqat biologik bog'lanish, balki hissiy va ruhiy aloqadir. Oila a'zolari o'rtasidagi ishonch, hurmat va sevgi oilaning barqarorligini ta'minlaydi. Oila ichidagi muammolarni hal qilish va aloqalarni mustahkamlash orqali o'zaro bog'lanishni kuchaytirish mumkin. Oila a'zolari o'rtasida ishonchni oshirish uchun bir-biriga ko'proq vaqt ajratish va birga qiziqarli faoliyatlar o'tkazish muhimdir. Bu, masalan, umumiy sport turlari bilan shug'ullanish, kino tomosha qilish yoki oddiygina birga ovqat tayyorlash kabi kichik narsalar bo'lishi mumkin. Ushbu faoliyatlar nafaqat o'zaro aloqalarni mustahkamlashga, balki oilaning birligi va hamjihatligini kuchaytirishga ham yordam beradi.

Har bir oila a'zosining hissiy holatini tushunishga harakat qilish lozim. Oila ichidagi muammolar ko'pincha hissiy to'siqlar va tushunmovchiliklardan kelib chiqadi. Shuning uchun, his-tuyg'ularni ochiq va samimiy tarzda ifoda etish, o'zaro tushunishni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Oila a'zolari o'z his-tuyg'ularini ifoda etishda qo'llab-quvvatlanishi kerak, bu esa ularning o'zlarini yanada qulay va ishonchli his qilishlariga yordam beradi. Agar oilada ziddiyatlar yuzaga kelsa, ularni hal qilish uchun konstruktiv muloqot qilish muhimdir. Har bir a'zo o'z fikrini hurmat

bilan ifoda etishi va boshqalarni tinglashi kerak. Muammolarni hal qilish jarayonida ayblashdan ko'ra, yechimga qaratilgan muloqot olib borish lozim. Bunday yondashuv oiladagi ziddiyatlarni kamaytirishga va bir-birini yanada yaxshi tushunishga yordam beradi. Oila an'analarini rivojlantirish ham muhim ahamiyatga ega. Bayramlar, oilaviy uchrashuvlar va boshqa tadbirlar oilaning birligini mustahkamlashga yordam beradi. An'analar oilaning tarixini va madaniyatini saqlab qolishga xizmat qiladi, shuningdek, yangi avlodlarga oila qadriyatlarini yetkazishga yordam beradi. Har bir oila a'zosining shaxsiy rivojlanishi va maqsadlariga erishishi uchun qo'llab-quvvatlash zarur. Oila ichidagi muvaffaqiyatlar va yutuqlarni birgalikda nishonlash, har bir insonning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirishga yordam beradi. Oila ichida har bir insonning qobiliyatlari va iste'dodlarini tan olish, ularni rag'batlantirish va qo'llab-quvvatlash oilaning umumiy ruhiyatini kuchaytiradi. Oila ichidagi muammolarni hal qilishda professional yordam olish ham foydali bo'lishi mumkin. Oilaviy terapevt yoki psixolog bilan ishlash, oiladagi ziddiyatlarni hal qilishda yangi yondashuvlarni taklif etishi mumkin. Bu jarayon oilaning ichki aloqalarini yanada mustahkamlashga yordam beradi. Oila – bu bir-birini sevuvchi, qo'llab-quvvatlovchi va tushunadigan insonlar jamoasi. Oila a'zolari orasidagi aloqalarni mustahkamlash uchun ochiq muloqot, hissiy qo'llab-quvvatlash va birgalikdagi faoliyatlar juda muhimdir. Shuningdek, oila an'analarini saqlab qolish va har bir a'zoning shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash orqali oilaning barqarorligini ta'minlash mumkin. Bularning barchasi oilaning kuchli va sog'lom aloqalarini shakllantirishga yordam beradi, bu esa oila a'zolarining farovonligini oshiradi.

Taniqli rus sotsiologi N.M.Rimashevskayaning fikricha, ajralish muammosi va oilaning taqdiri jamiyat hayotidagi burilish nuqtasida o'ta jiddiy ahamiyat kasb etmoqda. So'nggi yillarda mamlakatimizda bir vaqtning o'zida nikohlarning kamayishi bilan ajralishlar soni oshib bormoqda va qonuniy bo'lmagan tug'ilishlar to'liq bo'lmagan oilalar sonining ko'payishiga olib kelmoqda. Demograflarning hisob - kitoblariga ko'ra, erkaklar va ayollarning qariyb yarmi umr bo'yi nikohni buzishadi: o'rtacha har besh ro'yxatdan o'tgan nikohdan ikkitasi buziladi. Ajralishlarning 30% dan ko'prog'i 5 yildan kam bo'lgan yosh oilalarda sodir bo'ladi. Ko'p tadqiqot

natijalarining ko'rsatishicha va rivoyatlarda ifodalanishicha ilmiy jihatdan o'z tasdig'ini topganligi asosida o'z otasiga mehr va hurmati yetarli ravishda shakllanmagan qiz kelajakda oila qurganda turmush o'rtog'iga ham hurmatini yetarli ravishda ifodalay olmaydi. Tadqiqot natijalariga ko'ra ajralish oiladagi otasiz o'sayotgan o'g'il bolaning o'qishiga va tarbiyasiga salbiy ta'sir etishi kuchli bo'lar ekan. Shu bilan birga ajralish kelinkuyovlarning, ota-onalarining ruhiyatiga, salomatligiga, qudalar orasidagi munosabatiga, qarindoshlar va jamoa orasidagi obro'si va oila byudjetiga salbiy ta'sir qiladi. O'ziga xos xususiyatlaridan biri kuyov tomonga nisbatan ko'pgina mezonlar bo'yicha kelin tomon, ya'ni kelinning ota-onalari ruhan ko'proq jabrlanar ekan. Ma'lumki, o'zbek oilalarida ajralishlar miqdori boshqa millatlar, masalan rus oilalarinikiga qaraganda ikki marta kam. Lekin har bir ajralishgan oilaga to'g'ri keladigan «tirik yetim» bolalar soni o'zbek oilalarida 2-2,5 martaga ko'p. Shu bilan birga, «ajralish madaniyati»ning quyi saviyada ekanligi va o'ziga xos milliy xususiyatlari bilan ifodalanishi o'zbek oilalarida ko'proq salbiy oqibatlarga olib keladi. Shunga ko'ra ajralishlarning salbiy asoratlari o'zbek oilalarida boshqa millatlar oilalaridagiga nisbatan kuchliroq ifodalanadi.

Bugunga kelib O'zbekistonda ajrim holatlarining umumiy ko'rsatkichlari biroz oshgan - 31 930 ta (bir yil avvalgi ko'rsatkich esa - 29 647 ta), ularning aksariyatiga oiladagi o'zaro kelishmovchilik sabab qilib ko'rsatilgan. Xotin-qizlar qo'mitasi raisi o'rinbosari Mukarram Nurmatovanning Xalqaro Press-klubning FHDYo organlari faoliyatiga bag'ishlangan sessiyasi doirasida bergan intervyusida O'zbekistonda ajrim ko'rsatkichlari o'tgan yilga nisbatan biroz oshgan, biroq ayrim hududlarda bu ko'rsatkichlar pasaygan.

Masalan, Qoraqalpog'iston Respublikasi, Buxoro, Farg'ona va Xorazm viloyatlarida ajrim holatlari kamaygani qayd etilgan. Toshkent shahrida ham atigi 4 taga kamaygan bo'lsa-da, biz uchun bu ham natija hisoblanadi", - deydi Xotin-qizlar qo'mitasi o'rinbosari.

Tadbirda taqdim etilgan ma'lumotlarga ko'ra, 2017 yilda qayd etilgan ajrimlarning sabablari quyidagilardan iborat:

- o'zaro kelishmovchilik - 67,4 foiz;
- boshqa oila qurib yashayotganligi - 6 foiz;
- farzandsizlik - 4,7 foiz;
- tarafning boshqa davlatga chiqib ketganligi - 3,8 foiz;
- uzoq vaqt birga yashamaganligi - 2,9 foiz;
- xiyonat va boshqa sabablar - 2,8 foiz.

"Bugunga kelib O'zbekistonda rasmiylashtirilmagan oilalar juda ko'pligi aniqlanmoqda. Bularning hisobiga ham ajrim ko'rsatkichlari oshib ketmoqda. Qaysi ma'noda? Masalan, erkak birinchi oilasidan qonuniy ajrashmay turib, ikkinchi nikohi bilan yashayapti. Biz joylarda yurib, oilalarni o'rganib, ularni qonuniy ajrashtirib (chunki ikkinchi oilada farzandlar bor, hayoti yaxshi), keyingisi bilan nikohni qonuniylashtiramiz, bu esa birinchi oiladagi ajrim hisobiga umumiy ajrim ko'rsatkichlarining oshishiga olib kelmoqda", - deydi Xotin-qizlar qo'mitasi raisi o'rinbosari Mukarram Nurmatova.

Xulosa qilib aytganda, oiladagi ajrimlar nafaqat individual qarorlar natijasi, balki kengroq ijtimoiy va iqtisodiy jarayonlar bilan chambarchas bog'liq. Bugungi kunda ajrimlar soni o'sib borayotgani, turli omillar ta'sirida yuzaga kelayotganini ko'rsatadi. O'zaro ishonchsizlik, tushunmovchilik, maqsadlar va qadriyatlar farqlari, iqtisodiy bosimlar va zamonaviy hayotning murakkabligi ajrimlarning asosiy sabablaridir. Oiladagi rollarning o'zgarishi va jamiyatdagi qadriyatlarning yangilanishi ham ajrimlarga olib keladigan omillar sifatida qaralishi mumkin. Ajrimlar oilaning barcha a'zolariga, ayniqsa, farzandlarga, jismoniy va psixologik jihatdan katta ta'sir ko'rsatadi. Bu jarayon, o'z navbatida, jamiyatda yangi ijtimoiy muammolarni keltirib chiqaradi, chunki ajrimlar jamiyatdagi o'zgarishlarni aks ettiradi. Ajrimlar faqatgina turmush o'rtog'ining ajralishidan iborat bo'lmay, balki jamiyatdagi ijtimoiy, iqtisodiy va psixologik holatni aks ettiruvchi jarayon sifatida qaralishi zarur. Ajrimlarni oldini olish uchun, oilaning mustahkamligi va farovonligi

uchun to'g'ri muloqot, o'zaro hurmat va ehtiyojlarni tushunish muhimdir. Bunday yondashuv, oilaviy aloqalarni mustahkamlash va ajrimlarni kamaytirishda samarali bo'lishi mumkin. Shuningdek, jamiyatda oilaviy qadriyatlarni targ'ib qilish va ijtimoiy-siyosiy muhitni yaxshilash ajrimlar sonini kamaytirishga yordam berishi mumkin.

Shu bilan bir qatorda ta'kidlab o'tishimiz joizki, hozrgi kunda yoshlarimiz o'rtasida avj olib borayotgan telefonga, ijtimoiy tarmoqlarga bo'lgan qaramlik yoshlarimiz ongiga ta'sir o'tkazmasdan qolmaydi. Ijtimoiy tarmoqlardagi yengil-yelpi videoroliklar, be'mani targ'iblar yoshlarimiz ongiga ham salbiy ta'sir o'tkazib asrlar mobaynida qonimizga singib kelgan milliy qadriyatlarimiz, kiyinish madaniyatimiz, ibo-hayo va oila oldidagi mas'uliyatning dars ketishiga ham olib kelmoqda deskak adashmagan bo'laman. Zero inson hayoti uchun muhim qaror qabul qilar ekan unga aynan bir sabab emas, balki inson ongida yillar davomida shakllanib qolgan borgan aqliy instink sababchi bo'ladi. Endi o'ylab ko'raylik, farzandlarimiz ota-ona tarbiyasini olish kerak bo'lgan yoshida barcha aqliy va tarbiyaviy tajribani yevropa dunyoqarashiga asoslangan ijtimoiy tarmoqlardan olayotgani ham mavzuyimizning kelib chiqish sabablariga na'muna bo'ladi deb o'ylayman. Unutmaylik, tarbiya ostonadan boshlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov, I. A. Oila va jamiyat: o'zgarishlar va istiqbollar. Toshkent O'zbekiston Yozuvchilar Uyushmasi, 2008.
2. Shodiev, I. M. Oilaviy munosabatlar va ajrimlar: ijtimoiy-psixologik tahlil. Toshkent Fan va texnologiya, 2010.

3. Muminov, A. B. Ajrimlar va ularning oilaga ta'siri. Toshkent O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Noshirligi, 2007.
4. Raximov, R. Z. Oilaviy munosabatlar va ijtimoiy mexanizmlar. Toshkent Sharq, 2012.
5. Nurmuratova, D. Ajrimlarning psixologik va ijtimoiy omillari. Toshkent Akademyashr, 2015.
6. Davronov, M. A. Zamonaviy oilada ajrimlar va ularning ijtimoiy oqibatlari. Samarqand Samarqand Davlat Universiteti, 2013.
7. Karimova, G. T. Oilaviy munosabatlarda muammolar va ularni hal etish yo'llari. Toshkent: Ijtimoiy fanlar akademiyasi, 2011.
8. Xudoyberdiyeva, R. Ajrimlarning psixologik ta'siri ota-onalarning farzandlariga etkazgan zarari. Toshkent O'zbekiston Psixologlar Uyushmasi, 2014.
9. Ismoilov, S. D. Oila va uning roli ijtimoiy va huquqiy yondashuvlar. Toshkent O'zbekiston huquqiy akademiyasi, 2009.
10. G'ofurova, L. S. Oila va uning ijtimoiy o'zgarishlari. Farg'ona Farg'ona Davlat Universiteti, 2016.
11. Sattarova, N. D. Oila va ijtimoiy siyosat: yangi qarashlar. Toshkent Ijtimoiy tadqiqotlar markazi, 2018.
12. Masharipov, A. S. Oilaviy ajrimlarning psixologik tahlili. Toshkent O'zbekiston Psixologiya Instituti, 2020.